

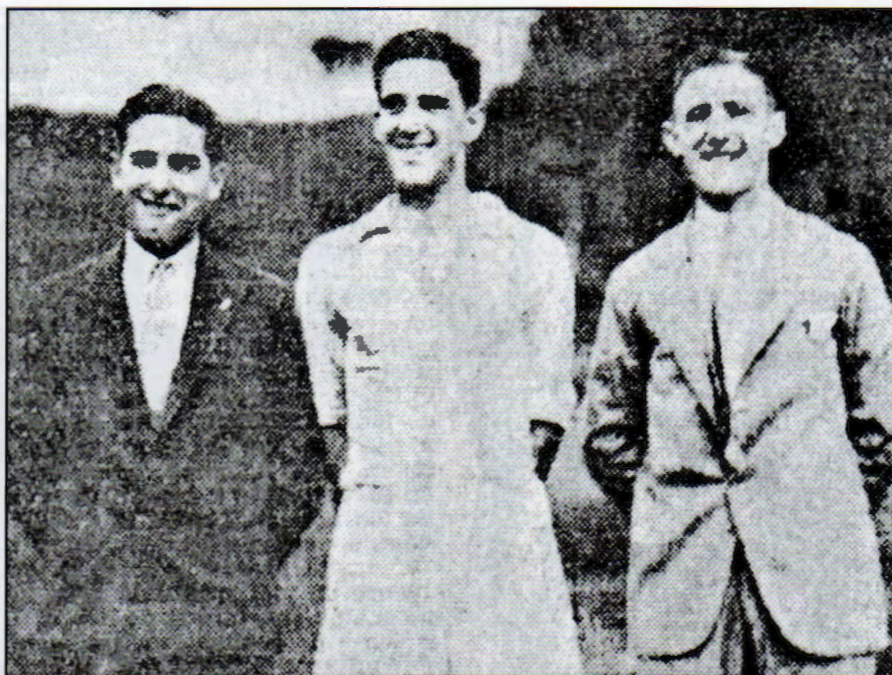
OS EDELMIROS: UNHA SAÇA DE FUTBOLISTAS GALEÇOS

Mateo Fontán Couto

Natural de Lérez, Edelmiro Lorenzo Codesido chega ao mundo na primeira década do pasado século, no ano 1905. O seu devir, igual que o dos seus irmáns Gonzalo e O'Donell, irá unido ao fútbol, deporte rei por excelencia no vello continente. Pero a de Edelmiro tamén é unha historia transoceánica, de ida e volta, de vivencias contextualizadas nun tempo fortemente convulso por momentos.

Os alicerces deportivos de Edelmiro fráguanse primeiro no Lérez e despois no Eiriña C. F. Chegado o ano de 1925 emigra á Habana para defender a elástica do Iberia Football Club, un dos equipos da capital cubana, ata 1930. Durante esta etapa, con o futbolista galego nas súas filas como dianteiro central, o Iberia, tan ligado ás colonias galega e española da illa, consegue 35 vitorias consecutivas –entre setembro de 1927 e setembro de 1928– ostentando o récord do fútbol cubano. En 1926, 1928 e 1929, o Iberia proclámase campión da liga de Cuba, deste modo Edelmiro colleita grandes éxitos deportivos, xunto cos seus irmáns.

Pero un feito importante no que ía ser a carreira de Edelmiro produciase no primeiro ano da súa estadia caribeña. Foi un 18 de setembro de 1926 cando o Real Club Espanyol de Barcelona chega de xira á capital cubana para, un día despois, enfrontarse a unha selección habanera da que formaba parte o noso futbolista de Lérez, xa con nacionalidade hispano-cubana.

Os tres irmáns Lorenzo Codesido: O'Donell, Edelmiro e Gonzalo, na Habana

O resultado foi de 4-0 para o conxunto catalán. Se rescatamos os nomes dos protagonistas do encontro estarían por parte do equipo cubano: Amador, Bobranzas, Martín Santos Ferrón, Belmonte, Edelmiro, Arenas, Calcerán, Villar, Candasu, Avelino e Torres. Cabe subliñar que o combinado cubano tiña a outro galego no once, o arousán Santos Ferrón. Por parte do conxunto españolista xogarían co mítico Zamora na portería, Sapriza, Portas, Trabal, Esparza, Caricedo, Olariaga, Ventolrá. Oramas, Padrón, e Yurrita. O caso é que, por conta

deste enfrontamento os responsables do Espanyol deberon de se fixar nas calidades de Edelmiro, o cal, tempo despois, recalaría no conxunto branquiazul.

Durante estes anos Gonzalo e O'Donell, irmáns de Edelmiro, tamén xogaban ao fútbol de maneira profesional en Cuba. Os tres irmáns Lorenzo Codesido serían popularmente coñecidos co sobrenome de «Os Edelmiros», en clara alusión ao xogador de maior valía dos tres. Dos posibles motivos que levaron aos irmáns a emigrar a Cuba despréndese

Instantánea da homenaxe a Edelmiro en Cuba en 1930

Edelmiro (o sexto de pé comezando pola esquerda) nunha formación do Espanyol en 1932

un interesante camiño que escapa á pretensión deste artigo, aínda que certas fontes suxiren que foron reclamados por outros pontevedreses que alí tamén xogaban ao fútbol.

Volvamos a «cruzar o charco» seguindo a un Edelmiro que en 1930 fichará polo R. C. D. Espanyol, club no que militará ata o fatídico ano de 1936. Durante a súa estada no equipo «periquito» acadou un total de 45 goles en 102 partidos de liga. Sirva como anécdota que Edelmiro tiña a responsabilidade de defender a meta cando o porteiro titular se lesionaba, xa que naqueles tempos non se permitían as substitucións, producíndose este feito en dúas ocasións e encaixando catro tantos. En 1933, o Espanyol realizou unha gran tempada acadando o Campionato de Cataluña e un terceiro posto no campionato nacional, posto igualado nunha ocasión máis pero nunca superado.

O estoupido da Guerra do 36 colle a Edelmiro de vacacións en Pontevedra, dentro do territorio de dominio dos militares franquistas e fóra da por eles chamada zona roxa.

Liberado de combater, realizará partidos de exhibición por Galicia nun improvisado equipo castrense –no que tamén se atopaban os xogadores Pirelo y Quico– bautizado como «15 Liger», en realidade o nome dun rexemento con gomición en Pontevedra, e constituído para xogar en actos de propaganda organizados polos oficiais militares.

Deste xeito, na tempada 1938-39 o futbolista chega a fichar polo Racing de Ferrol, club no que acadará o Campionato de Galicia, xogando catro partidos e anotando un gol, máis o subcampionato do Torneo Nacional de Fútbol. Esta competición foi a primeira de ámbito nacional en celebrarse tras a fin da contenda bélica. O torneo sería recoñecido pola Federación Española de Fútbol como a 35 edición do Campionato de España; ao ano seguinte sería rebautizada como «Copa del Generalísimo» e actualmente «Copa del Rey». Participaron na competición os equipos clasificados como campións ou subcampións dos seus respectivos torneos rexionais, iso si, sempre dentro das franxas territoriais dominadas polos alzados, o

que produciría notables ausencias. O Racing de Ferrol superou os oitavos de final sen xogar, pois a Selección de Asturias á que se ía enfrontar decidiu retirarse da competición; nos cuartos o equipo ferrolán eliminou ao Donostia F.C. e nas semifinais superou ao C.D. Barakaldo Oriamendi. A final á que chegaría o Racing de Ferrol disputouse en Montjuich diante do Sevilla; o resultado foi de 6-2 para os andaluces. O conxunto sevillista dominou de principio a fin o partido e gañou con facilidade a un meritorio Racing. Os goles do Sevilla foron de Raimundo Blanco, dous de Pepillo e un hat-trick de Guillermo Campanal. Por parte do conxunto galego os dous tantos foron obra de José Silvosa. Durante o torneo, Edelmiro marcou un gol en cinco partidos disputados.

Xa na tempada 1939-40 xoga cinco encontros do campionato galego; o seu derradeiro partido co Racing sería un 12 de decembro de 1939.

Trala súa carreira como futbolista, Edelmiro Lorenzo continuou ligado ao fútbol como adestrador. Así, volve a Cataluña para dirixir o

Tarrasa e o Reus. Foi o primeiro en ocupar o banco do Pontevedra C. F. en 1941, con ficha de xogador-adestrador; así, nun encontro fronte o Imperio, filial do Atlético de Madrid, Edelmiro tivo que saltar ao campo debido a que un dos seus xogadores estaba caneco. Despois, entre 1943 e 1947 volve a adestrar ao equipo da Boa vila.

Na tempada 1942-43, o conxunto granate consegue o título de Campión Rexional. Sen embargo, será eliminado do Campionato Nacional de Afeccionados polo Sama de Langreo. Na 1943-44, o club xoga por primeira vez o Campionato Nacional, na Terceira División, acadando un meritorio cuarto posto; a isto súmase o título de campión da Copa de Galicia. Na seguinte tempada, a 1944-45, o Pontevedra afronta o seu segundo ano na Terceira División e consegue o quinto posto; disputa tamén a Copa Federación. A partir do campionato de 1945-46 o equipo inicia unha época dourada, neste ano xogará polo ascenso á categoría de prata do fútbol español, sen éxito tras a derrota contra o Valladolid nun encontro decisivo no estadio de Pasarón. Na tempada de 1946-47 –pertencente ao denominado «trienio de ouro»– a piques estivo

de conseguir o ansiado ascenso tras quedar campión de liga e xogar unha fase de ascenso onde o equipo queda nun terceiro posto que fixo esfumar o soño. Ao ano seguinte, xa con Deva como adestrador, o equipo granate volve a quedar ás portas do ascenso, remataba así un ciclo de gran fútbol e competitividade.

O catro de agosto de 1947, Edelmiro Lorenzo Codesido asina contrato como adestrador do Arosa S. C. cunha ficha anual de 10.000 pesetas. Comezaba así unha etapa de cinco tempadas consecutivas, da 1947-48 á 1950-51, como adestrador do equipo galego. Máis adiante, volveu ao banco na tempada 1954-55. En total disputou 150 partidos oficiais co Arousa de Liga, Copa e Fase de Permanencia sendo o adestrador con máis encontros despois de Félix Carnero.

Edelmiro fraguará unha bonita historia de cariño co equipo arousán, boa proba diso é que na súa primeira tempada condonou a quinta parte do seu soldo a favor do club; ao finalizar esta, a Xunta Directiva nomeouno Socio de Honra e homenaxeárono cunha comida á que asistiu a Directiva máis todos os xogadores. Nese primeiro ano o Arosa obtivo un cuarto posto na Terceira División e foi eliminado a primeiras na competición de copa.

Non cabe dúbida de que o maior logro cultivado polo Arosa con Edelmiro sentado no banco foi o ascenso á Segunda División acadado en Riazor o 17 de abril de 1949 tras derrotar na derradeira xornada ao Juvenil da Coruña por cero goles a dous. A causa deste triunfo, Edelmiro realizará o curso de adestrador nacional en Burgos. O paso pola categoría de prata para o Arosa só duraría un exercicio.

Anos despois, nas tempadas 1952-53 e na 1953-54, Edelmiro volverá a ocupar o cargo de adestrador do Pontevedra. Nesta nova etapa deixa ao equipo situado no décimo segundo posto en ambas tempadas.

Foi Edelmiro Lorenzo un xogador brillante, de coidada técnica. De adestrador deixou un gran recordo nos equipos que dirixiu así como nos afeccionados. Como persoa, recórdano con carácter e gran corazón. En 1994 ex-xogadores e simpatizantes do Pontevedra C. F. renderonlle unha sentida homenaxe. Morrería un 22 de outubro de 1997 no Hospital de Montecelo, tiña 92 anos.

Adicaremos agora unhas liñas aos irmáns de Edelmiro. Gonzalo Lorenzo Codesido, máis coñecido como Gonzalito, xogaba tamén como dianteiro; tras pasar polo Unión Irresistible –onde comparte camisola con Buela, Neno e Losada– chega con pouco máis de quince anos ao Eiriña C. F. Máis adiante, e igual que os seus irmáns, emigra tamén a Cuba para xogar no Iberia Football Club no que acada o campionato nacional e realiza xiras por México. De volta a Galicia, xogará no Unión de Vigo e, deseguido, recalará de novo no Eiriña.

O mellor da carreira deportiva de Gonzalito xorde cando ficha polo R. C. Celta en 1933, ano no que tamén desembarca no club vigués procedente do Eiriña o xogador Pirelo. Precisamente contra o Eiriña anotaríaa o seu primeiro tanto co conxunto celtista no Campionato Rexional; ao final da tempada Gonzalito acadaría o seu primeiro título de campión galego. Durante a competición de copa, e tras superar ao Sabadell, o Celta enfrontouse ao Espanyol de Barcelona no que xogaban os irmáns de Gonzalo: O'Donell e Edelmiro. O partido caeu do bando do equipo catalán.

FIGURAS DEPORTIVAS

Edelmiro Lorenzo

A tempada 1933-34, na segunda categoría do fútbol español, foi a de maior rexistro goleador para Gonzalito. Na historia do Celta lémbrese con especial significación un encontro fronte ao Alavés onde o conxunto celeste conseguiu anotarlle oito goles aos vitorianos, dos cales cinco foron obra de Gonzalito.

Na tempada 1935-36 o Celta ascende á Primeira División realizando un brillante campionato no que Gonzalito tomaría parte como un dos xogadores principais na consecución da fazaña. A dianteira mítica daquel Celta era a de Venancio, Toro, Nolete, Agustín e Gonzalito. O Celta foi campión tanto na fase regular como na de ascenso e Gonzalo Lorenzo anotaría once goles.

Co comezo da guerra civil española Gonzalito deixaría o Celta sen chegar a xogar na máxima categoría. Do seu paso polo club da cidade olívica deixou cincuenta goles en oitenta e seis encontros. Anotou, ademais daqueles cinco tantos fronte o Alavés, tres hat-trick. Foi un dianteiro hábil e vivo. Tras o seu paso polo Celta empregouse no Laboratorio de farmacia Montenegro en Pontevedra ate xusto a súa morte.

Con respecto a O'Donell, o último e máis novo dos tres irmáns que nos queda por falar, dicir que, igual que Edelmiro e Gonzalo, a súa demarcación no terreo de xogo era a de dianteiro. Comparte traxectoria cos seus irmáns no Eiriña e despois no Iberia da Habana. Na tempada 1933-34 ficha polo Espanyol onde xa xogaba Edelmiro. Así no equipo barcelonés coñecerásele co nome de «Edelmiro II» co que fora bautizado na súa estadía en Cuba.

Cando o Celta acadou o ascenso á Primeira División un dos reforzos que ía facer sería o de O'Donell, xusto cando o seu irmán Gonzalo saíra do conxunto celeste. E curioso o dato de que o único partido oficial que

Edelmiro coa selección de Cuba en 1930 ante o mítico Ricardo Zamora

O'Donell disputou en Balaídos foi co Espanyol nunha eliminatoria de copa fronte ao Celta en 1934. Os cinco partidos oficiais que ía xogar no Celta serían todos a domicilio. Tras colgar as botas O'Donell rexentou, xunto a Edelmiro, un taller de relojería na rúa da Oliva en Pontevedra.

En 1932 os irmáns O'Donell e Gonzalo recibirían unha homenaxe por parte do Iberia Football Club no Estadio Cerveza Tropical, na Habana. No equipo cubano formaran xunto a Edelmiro unha dianteira fraternal inesquecible.

Compre sinalar que a saga familiar de futbolistas non se limitou aos tres irmáns Lorenzo Codesido. A eles temos que engadir á lista a Telesforo Lorenzo Gama, «Foro», un dos xogadores fundadores e máis emblemáticos do Pontevedra C. F.; en 1942 ficharía polo Celta onde xogou tres tempadas (de 1942 a 1945). Máis adiante chegou a xogar un ano no Valencia e despois no C. D. Ourense e o Racing de Ferrol para finalmente volver ao Pontevedra onde se retira en 1955. Foi un brillante interior que chegou a estar na orbita do Real Madrid.

Sobriño dos «Edelmiros» era tamén Quecho o cal tivo unha carreira curta no fútbol, retirándose cedo. E por suposto non podemos esquecer a

Telesforo –logo mestre de escola– quen foi o iniciador da dinastía Lorenzo Codesido no fútbol, cando era un dos xogadores máis destacados e queridos –Castelao chegou a caricaturizalo– do emblemático Eiriña C. F.

Así pois, a saga dos Lorenzo Codesido constitúe un dos fitos deportivos máis sobranceiros que deu a cidade, e máis concretamente a parroquia de Lérez. Unha serie de persoas arrebatadas pola paixón do fútbol nuns tempos por veces complicados. Unha chiscadela a quen eran os protagonistas no verde dos campos de xogo de antano e agora o son nas avellentadas páxinas da historia.

BIBLIOGRAFÍA

- BOUZADA ROMERO, J.: Arosa S. C. 60 años de historia 1945-2005, 2 Vol., Edit. Concello de Vilagarcía de Arousa/ Deputación Provincial de Pontevedra/ Fundación Deporte Galego/ Caixanova, Pontevedra, 2005.

- DOMÍNGUEZ VAZ, M.: Pontevedra Club de Fútbol. Cincuenta años de historia, Diputación Provincial de Pontevedra, Vigo, 1995.

- VV. AA.: Hai que Roelo!. La historia de un sueño, Diario de Pontevedra, Lérez Ediciones, Madrid, 2003.

- Xornais:

Diario de la Marina

Diario de Pontevedra (Historia del Pontevedra C. F. / 1993)

La Voz de Galicia (Historias del fútbol gallego / 1993)

http://prensahistorica.mcu.es/es/publicaciones/ficha_pub.cmd?idPublicacion=1001922

<http://www.yojugueenelcelta.com/>

- Fontes gráficas: Xosé Enrique Acuña